

LIEF & LEED AAN DE BIJARTTAFEL

'Biljart is een gevecht tegen jezelf'

Lies Nieuwland
(1955) zus van Marijke en secretaris. Ze beheert het archief en is lid sinds 1988.

Marijke Bouman
(1954) speleidster van de competitie. Werd in 1989 lid zonder ooit een bal te hebben aangeraakt.

Tijtske Dijkstra
(1966), lid sinds 1991, woont als enige aan de wal. Werkt als onderwijzeres.

Atle Visser
(1961-2019) werd lid in 2008.

Nynke Soepboer
is lid sinds 2004.

Marlon Will (1998), bakt taarten voor het jaarlijkse toernooi en de clubfeesten en houdt de score bij.

Patricia de Rulter
(1951) geboren en getogen op Schiermonnikoog. Was 20 jaar lang secretaresse van de club.

Tiny Dijkhuizen
(1926), lid van het eerste uur. Tenniste altijd fanatiek en kijkt graag voetbal op televisie.

Wil Kolstein
(1947) oud-penningmeester, was eigenaar van een kledingzaak-drogisterij en van Boekhandel Kolstein.

Fokje Boersma
(1962) was voorzitter van 1986 tot 2005. Stootte ooit vol door het laken.

Elly Hedlund
(1937) lid vanaf het begin, organiseert vaak de jaarlijkse reises.

Als de strandtenten sluiten voor de winterslaap, ontwakten op Schiermonnikoog de ridders van het groene laken. Het eiland telt elf biljartclubs op zo'n 1000 eilandbewoners. Hotel Van der Werff is sinds 1982 het stemmig verlichte clubhuis van Damesbiljartclub DOL.

TEKST: MINOU OP DEN VELDE | BEELD: BRENDA VAN LEEUWEN

Maandagavond, vijf voor acht. In het centrum van 'Schier' gaan acht voordeuren open. Als ze goed kijkt, kan Tiny Dijkhuizen (92) vanuit haar huiskamer het biljart al zien. Het verhaal gaat dat ze zelfs op haar 50ste trouwdag met haar keu de deur uit beende. De oude gelagkamer met de antieke houten lambrisering omarmt de spelers als de buik van een schip. Ooit begonnen als herberg in 1726 is dit de huiskamer van het eiland. Met de oude blauwe bus, die voor alle gasten aan de kade wacht, als behaaglijk voorportaal.

Het gaat om de sfeer

Tjitske Dijkstra (56) waait de boot af, het duister in. Het jongste lid van DOL woont aan de wal. Tiny, het oudste lid, heeft het logeerbed al voor haar opgemaakt. Het stormt, de golven slaan over de dam. De bus moet door het water klieven. Tjitske: "Ik weet nog dat ik voor het eerst op Schiermonnikoog kwam.

Als plattelandsmeisje had ik nog nooit in een hotel geslapen. Op de kade stond een rouwauto, zo'n limousine. Jan Fischer, de eigenaar, hield de deur voor mij open. De asbakken in het hotel waren vol, hij rookte en zei niks. Ik dacht: o, dit is mijn hotel. Dit past bij mij. Hier gaat het niet om de buitenkant maar om de sfeer."

Fok! Elly speelt tegen Marion. Lies, de arbiter, staat fier naast het laken.

Elly: "Iets dunner moet je hem doen."

Marion: "Nee, met meer effect."

De carambole mislukt. Lies roept: "Poedell!"

Een nieuwe partij. Tjitske buigt zich diep over het laken.

Patricia: "Kijk, daar gaat het hebben en houden weer over het biljart."

Tjitske: "Vroeger had ik expres een fietsbroekje onder mijn jurk aan. Nu een korset, haha."

Tiny, verlekkerd: "Kijk, nu gaat ze hem trekken."

Gewijde stilte, piepend krijt. Tjitske vleit een dij op de rand, kromt haar rug en stoot achterlangs. Een gesmoorde grom. "Stomme bal."

Marion, schalks: "En dan heb je Tiny nog niet gehoord. Zij is onze kreunster."

Net een liefdesspel

Tjitske: "Een paar jaar geleden zat hier een groep vrouwen lachend naar ons te kijken. Ze zeiden: 'Hoe jullie met het biljart omgaan is net een liefdesspel. Met de keu als fallussymbool. Kijk, die ene doet niet aan voorspel. Dat is gelijk stoten en hop!' Dat klopt wel. Elly speelt heel voorzichtig. Zij gaat eerst van alle kanten de bal bekijken. Marijke is zo ▶

Tjitske Dijkstra (1966)

"Ik woon als enige van de groep aan de wal. In Groningen. Als ik hier op maandagavond kom, logeer ik bij Tiny. Ik weet nog dat ik voor het eerst op Schiermonnikoog kwam. Ik had als plattelandsmeisje nog nooit in een hotel geslapen. Op de kade

stond een limousine. Huh? dacht ik. Moeten we daarin? Jan Fischer hield de deur voor mij open. Zijn hotel, hotel Van der Werff, was meteen 'mijn hotel'. Als ik biljart, wil ik punten halen. Maar ik probeer ook verder te denken. De ballen goed weg te leggen voor mezelf.

Ik ben voor de tweede keer met dezelfde man getrouwd. We zijn nog geen jaar uit elkaar geweest maar in dat jaar bleven we allebei op het eiland wonen. Dat was hartstikke pijnlijk. Je kwam elkaar voortdurend tegen. Het eiland is heel sterk in zorgen voor elkaar. Maar dat kan verstikkend zijn."

'Marion bijt zich vast in het spel. Doortastend'

Marion Will (1938)

"De club is hecht. Familie eigentijd. Ik ben 81, maar bij biljarten heb ik nergens last van. Ik ben de op een na de beste van onze club. Ik heb ooit les gehad van een oude eilander. Toen ging ik zo achteruit dat ik zei: dat hoeft niet meer hoor. Haha. Ik ben geboren in Duitsland. Ik heb mijn vader één keer gezien, toen hij thuiskwam van het front. Hij was 26 toen hij sneuvelde. Mijn moeder was Duitse en trouwde met een Nederlander, en zo

zijn we in Leeuwarden gekomen. In 1979 kwam ik op Schiermonnikoog en begon ik een winkel in groente en fruit. Ik heb nooit heimwee gehad naar Leeuwarden. Ik was niet zo'n stadsmens dat moest winkelen. Mijn zoon zeurt wel eens: wanneer kom je terug? Haha, mooi niet. Vanmorgen zei iemand: mevrouw, weet u wel dat de sleutel in de voordeur zit? Ja, zei ik, die zit er altijd in. Nou, zei hij, dat kan bij ons in Amsterdam niet."

bang dat ze het niet goed doet, dat ze heel snel gaat stoten. Marion bijt zich vast in het spel. Doortastend. Er is geen ontkomen aan, haha. Ik speel bedachtzamer. Biljart is een gevecht tegen jezelf. Iedereen heeft zijn eigen gemiddelde. Dus als ik tegen iemand moet spelen die twaalf punten moet maken in dertig beurten, en ik moet er 33, dan kan zo iemand evengoed van mij winnen. Want die heeft zijn twaalf punten misschien eerder bij elkaar dan ik mijn 33. Dan heb je gewonnen. Omdat je boven je gemiddelde hebt gespeeld. Dat maakt het interessant. Je moet blijven focussen. Tiny staat vaak in de weg, ze blijft dichtbij het biljart staan. Marion heeft de neiging om je er vanaf te kletsen. Dan begint ze te beppen, te praten en te lachen."

Denk om het laken

Elly is aan zet. Tiny begint druk te gebaren. *Marion:* "Kijk, Tiny weet het altijd beter. Maar ze zijn allebei zo doof als een kwartel." *Tjitske:* "Dat Tiny nu al die aanwijzingen geeft, doet ze voor de camera." *Marion:* "Doutzen Dijkhuizen noemen we haar. Als er één fel is, is het Tiny. Af en toe is het net een verwend kind, zo zit ze te stampen met die voet. Ze is 92, maar als ze haar zin kreeg, zou ze na drie uur nog biljarten." Tiny speelt een mooie bal. Gejuich aan de zijkant: "Kiek est!"

Marion: "Tiny wordt wild als er publek is. Ze biljart nog heel knap. Als ze een mooie bal maakt kijkt ze om zich heen. En als niemand iets zegt, zegt ze: 'Mooie bal hè?'"

Patricia is aan zet. *Marijke:* "Tss, dit gaat mis." De anderen: "Je kan het! Je kan het!" *Lies:* "Poedel!"

Marion: "Je mist hem gewoon omdat de anderen roepen dat je het kan."

Patricia: "Ik ben een publiekspeler. Ik kan riet tegen een lege zaal en gefluister. Voor mij is het een performance."

Marion, droog: "Onze clubnaam is DOL. Vroeger betekende dat: Denk Om het Laken. Nu is het eerder Dames Op Leeftijd. Als je staat te biljarten, zit de rest te kwaken alsof ze elkaar jaren niet gezien hebben."

Met hulp red je het

Het is 22.00 uur, tijd voor bier en tien over rood. Met de keu omhoog wachten de dames op hun beurt. Als krijgers, klaar voor de aan-

val. Marion posteert zich naast de schemerlamp voor de puntentelling. Naast haar wacht Beertje Paddington: een stenen spaarpot. Wie een partij wint, moet er een euro ingooien. Daar worden de jaarlijkse uitjes van betaald. Dit jaar is het uitje op het eiland, vanwege de ziekten. Atie Visser heeft uitgezaaide longkanker. Als op 1 oktober het seizoen weer begint, zal de club een lid minder tellen. Lies heeft een rooster gemaakt, zodat er elke dag iemand bij Atie is. En bij Fokje, die MS heeft, en niet meer mee kan spelen. *Marijke:* "De een strijkt, de ander doet boodschappen. Als het slecht weer is, rijdt Lies soms met Atie naar het strandhotel voor een kop koffie. Fokje was altijd een goeie biljartster, toen ze nog recht op kon staan. Nu kan ze niets meer. Als al die vrijwilligers hier niet zouden zijn, zouden al die oude mensen en zieken hier niet kunnen blijven. Want er zijn geen bejaardentehuizen of verzorgingshuizen op Schier." *Lies:* "Maar met de hulp van burens, mantelzorgers en vrienden red je het."

Een warme arm om je heen

De rondjes volgen elkaar sneller op. *Marijke:* "Zoals we hier zitten lijkt het net of we alcoholisten zijn. Enne... dat is ook zo!" (hilariteit). De staartklok slaat één uur. *Marijke* sluit de gordijnen. De tachtigers zijn naar huis. De vijftigers en zestigers – *Marijke*, *Wil*, *Lies*, *Patricia* en *Tjitske* – heffen het glas. Het gelach verstomt. *Marijke:* "Biljarten is ons avondje uit. Spelen, lol en een biertje erin." *Lies:* "Maar aan het eind zeggen we altijd: 'even zeuren'. Het is een troostmoment."

Patricia: "We hebben zoveel meegemaakt in die 37 jaar. Vroeger de geboortes van onze kinderen, later ziektes, scheidingen, en nu begrafenissen. Wil kwam na het overlijden van haar man, op zijn 57ste, drie maanden niet biljarten." *Wil:* "Tot Jan Fischer zei: het wordt tijd dat je weer eens komt."

Wil heeft de hele week heen en weer gevaren naar de wal. Voor de chemotherapie van haar vriend, die leukemie heeft. Ze knippert. Haar stem glijdt uit over een traan. *Monter:* "Maar ik dacht de hele week: maandag mag ik ontspannen. Ik vind het een kunst om mooie ballen te maken, haha! Andere vrouwen gaan breien maar dat is niks voor mij." Dat is de club: een warme arm om je heen, als het leven je de adem beneemt. ▶

Patricia de Ruiter (1951)

"Ik ben op Schiermonnikoog geboren. Zomers ben ik dagelijks op het strand. Eerst doe ik thuis mijn werk, daarna ga ik zwemen. Mijn vader was zeeman en heeft mijn moeder in de oorlog in Engeland leren kennen. In 1948 is mijn moeder op Schiermonnikoog terechtgekomen. Mijn vader ging meteen naar de walvisvaart. Het was armoe troef. In de zomer was hij thuis en werkte hij als badmeester of deed losse klussen – de vuurtoren en de watertoren schilderen. Vroeger had iedereen tuintjes, en werd er groente gewekt voor de winter. Ik zie die

rijen potjes nog op het aanrecht staan. Zo hadden ze tenminste groente. Want de boot ging vaak maar één keer per dag, naar gelang het tij. Ik denk dat de kinderen op Schiermonnikoog vroeger veel zelfstandiger en vrijer waren. Je had vakantie vriendjes en als je ze naar de boot bracht, keek je al een beetje schuin wie er van de boot afkwam. Ik kan niet goed biljarten. Toch heb ik vaak de beker gewonnen. Want als je laag speelt, en opeens wat extra punten haalt, schiet je omhoog. Maar het jaar daarop klap je weer in elkaar."

Een ander slag vrouwen

Het is ochtend. Uit de eetzaal waait pianomuziek. Onder het zachte licht van kroonluchters viert burgemeester Ineke van Gent Vrouwendag met een ontbijt voor eilandbewoners. Zondagse schoenen naast bemiddelde klompen. De biljartclub zit er niet bij. Het komt ze goed uit dat het precies nu tijd is voor hun groepsfoto in het café.

Tjitske: "Weet je waarom dat ontbijt nu op 5 maart moest? Omdat de burgemeester op 8 maart met skivakantie is."

Patricia: "Brrr, ik ben absoluut geen feminist. Van die geitenwolvensokken-vrouwen."

Tjitske: "Wij hoeven niet zo nodig bij de burgemeester te horen. Of bij de mensen die hier graag gezien willen worden. Het westen zeg maar, dat zich het eiland een beetje toe-eigent. Wij vrouwen uit het noorden zijn een ander slag. Doe maar gewoon."

Lies: "Wewerkten allemaal in de horeca, hadden een eigen zaak. Niet lullen maar poetsen."

Patricia schiet in de lach: "Als ik vroeger de gasten zag lopen dacht ik: hee, daar heb je de varkenshaasjes met Sancerre en daar lopen de bessenevers. Onze kinderen hadden allemaal een baantje in het weekind."

Lies: "Jongelui van de wal die hier kwamen werken waren meteen ziek, zwak en misselijk."

Puberteit had je niet

Het koor in de eetzaal zet een lied in. *Wij zijn de vrouwen van Schiermonnikoog. Wij zijn heldinnen voor elkaar, houd dat hoog.* De zaal applaudiseert. De burgemeester nodigt aanwezig uit om te vertellen wie hun heldinnen zijn. Een oudere dame hijst zich knoestig omhoog. "Mijn opoe was mijn heldin. In de oorlog slachtte ze zelf de varkens en de kippen. Dat was zo mooi. Ze hield die koppen vast en het bloed bleef maar stromen!"

Van Gent, verbouwereerd: "Oké. Maar we zitten nu wel te eten hoor."

Wil gnuift: "Wat een onzin, die Vrouwendag. Vrouwen hebben hier altijd de macht gehad. Ze waren de hele winter alleen, als hun man op de walvisvaart was."

Patricia: "Die mannen waren watjes joh. Die waren zeven maanden weg en lieten alles aan de vrouwen over. Mijn moeder kon timmeren, alles. Als de stofzuiger kapot was: schroefjes eruit, doorblazen. Het waren sterke vrouwen hoor, tjonge. Mijn moeder regelde ook de financiën. Mijn vader raakte al in paniek als er

Lies Nieuwland (links) (1955) en Marijke Bouman (1954)

Marijke: "Ik zit vanaf 1989 bij de club. De stijds waren het alleen maar mannenclubs, en toen kwamen wij."

Lies: "Want de mannen wilden geen vrouwen in hun club. Nee, echt niet! Een vrouw hoort niet aan het biljart, dat was een manensport."

Marijke: "Zodra ik erbij kwam heb ik altijd gezegd: ik wil op dinsdag ochtend vrij zijn. Mijn man moest maandagavond is mijn uitgaansavond. Dus hop, ik neem er nog

een. Wij zijn van de grappen en grollen. De vrolijke noot. En van de bemiddeling."

Lies: "Niet iedereen is tactisch, onderling. Maar we gaan voor elkaar door het vuur."

Marijke: "Ik kan nooit wachten tot het maandag is maar ik kan er geen bal van. Tjitske kan in 30 beurten 37 caramboles maken. Ik maar 10. Vloekend en tierend ga ik die partij door. Lies speelt nu 19."

Lies: "Het is elke keer weer een puzzeltje hoe ik hem moet raken, en hoe dik hij dan gaat. Kicken als het lukt."

'Ze is 92 maar af en toe is het net een verwend kind'

Tiny Dijkhuizen (1926)

"Ik zit vanaf het begin bij de club. Mijn ogen worden slechter maar de bal kan ik nog zien. Ik moet me wel concentreren. Dan denk ik: ik doe het zo, en ik geef dit effect."

Achteraf was het dan toch weer niet goed. Maar ik vind het mooi hoor. Een dik jaar geleden is mijn zoon Bert overleden, toch ben ik elke keer geweest. Ja, dat helpt wel. Aan het begin van mijn trouwen was ik boerin in Drenthe. Mijn man wilde wel naar

Schiermonnikoog. Hij ging op de walvisvaart, begin vijftiger jaren. Zeven maanden per jaar was hij van huis. Maar ik was niet eenzaam want ik werkte en woonde in het strandhotel. Prachtig was dat. Alles is mooi hier op Schier. In zestig jaar ben ik misschien zes of zeven keer met vakantie geweest. Want ik ben hier elke dag met vakantie, haha."

brieven kwamen. Mijn moeder was in augustus blij dat het bijna september was, want dan was hij weer weg. En wij kinderen ook hoor.”

Lies: “De kinderen op Schier vonden het wel moeilijk als papa weer terugkwam en het gezag overnam.”

Patricia: “Ik had geen papa die met Kerst en Sinterklaas thuis was. Mama was de baas in huis. Zij deelde de straffen uit. Puberteit had je niet.”

Lies: “Neu, ik was op mijn 15de al aan het werk.”

Patricia: “Ik ook.”

Weerloos in een kar

Het harde werken heeft de eilanders van oudsher hecht gemaakt. Dat heeft voor- en nadelen. *Marion:* “Het is net een dorp hier.

●●●
‘Het is net een dorp hier. Er wordt altijd zo overdreven’

Als je hier je enkel breekt, is je been er al af voor je in het ziekenhuis bent. Er wordt hier altijd zo overdreven.” *Tjitske:* “Ik weet nog dat Fokje in een rolstoel moest. Dat ding heeft eerst een poos ongebruikt achter haar huis gestaan. Toen zijn we met z’n tweeën buitendijks gegaan, opdat maar geen eilander het zou zien. De tweede oefening was een klein stukje door het dorp en dan hup, weer naar huis. Want ze wist dat ze door iedereen aangesproken zou worden. God dat is wat. Je zit weerloos in zo’n kar. Soms wil je niet dat mensen vragen: goh, hoe is het nou?”

Moederlijke types

Het is tijd voor de foto. Atie Visser zit in het midden. Ze is nog maar 58 maar oogt breekbaar tussen de fiere hoofden. De clubleden sluiten behoedzaam om haar heen. Fokje Boersma manoeuvreert haar elektrische rolstoel gauw over het krakende parket. Hier heeft ze tientallen jaren rondgelopen, de keu trots in haar hand, haar man Durk kalm achter de bar. Alles is nog hetzelfde. De obers in hun lange schoven, de bar met de kale hoekjes, versleten door duizend handen. En dat licht boven het biljart, het lijken wel kaarsen, zo kun je toch de ballen niet zien! Ze zet de rolstoel in zijn achteruit. Pffft, het past gewoon niet meer, tussen die smalle paadjes. *Tjitske:* “Fokje was altijd heel stoer en wist de aandacht van zich af te wenden. Nu worden de lijntjes teer, en wordt haar wereld steeds kleiner. Door de jaren heen vind ik het een voorrecht dat je vriendschappen sluit met vrouwen die niet je vriendin zijn. Met vriendinnen heb je dezelfde hobby’s en interesses. Je gaat uit, je gaat shoppen. Hier zitten diepere lagen onder. Je weet veel van elkaar, en ondervindt steun van elkaar. Ik heb mijn moeder verloren toen ik 8 was, aan leukemie. Dat maakt mij week voor moederlijke types als Tiny, Marion of Ely. Ely was wijkverpleegkundige. Toen ik zwanger was heb ik haar gelijk gevraagd of zij bij de bevalling wilde zijn. Bij Allerzielen worden alle doden herdacht. Toen Tiny’s man overleed, zei ze: ik zou graag willen dat jij een gedicht voorleest. Dat is toch prachtig, dat je dat mag doen. Mijn collega’s in Groningen vinden het vreemd dat ik op maandag nog steeds terugga naar het eiland om te biljarten. Maar ik koester het. Het is een diep verbond.”